

מפעולות ועד הלשון

רשימת מונחים בתורת־ההגוי (פוניטיקה).

כפי שכבר נזכר במבוא למונחי־הדקדוק ב"לשוננו" כרך ז. עמ' 440 מתפרסמים המונחים האלו כהמשך למונחי־הדקדוק. אף הם חוברו על ידי אותה הועדה. על החברים הקודמים ד"ר ש. ד. גויטן, פרופ' נ. ה. טורטשינר, ה' אבינועם ילין*, פרופ' דוד ילין, ה' יוסף מיוחס והרב מ. צ. סגל*, נוספו לועדה כמומחים לתורה זו: הד"ר מ. ברפטן והגב' ד"ר א. גרבל. המונחים הגרמניים והלטיניים וכן ההצעות למונחים עבריים לוקטו על ידי ד"ר ז. בן־חיים מתוך הספרות המקצועית ונתחלקו לפי ענינם לחמשה פרקים. תרגומם האנגלי נעשה ע"י הגב' א. גרבל והוגה ע"י הרב מ. צ. סגל.

אף על פי שהמסורת העברית במקצוע זה היא צעירה למדי, כבר נשתרשו בה מונחים בלתי מתאימים, שהועדה ראתה הכרח — עם כל התחשבותה במסורה זו — לשנות ממנה. מטעם זה, למשל, היא מבטלת את השמוש במלה "אות" כשם ל"קונסוננט", שהרי אין אות אלא סימן לכתב בלבד המכוון גם לתנועה (כגון באותיות אה"י הנחות) ולעצור (קונסוננט).
בדעת הועדה לקבוע מונחים אף לתורת הכתב.

א. מונחים אקוסטיים וכלליים

Phonetik; Phonetics	תורת־ההגוי
phonetisch; phonetic	הגוי
Phonologie, Lautlehre; phonology	תורת־הגויים(־הגאים)
Aussprache; pronunciation	מבטא (כמובן כללי כגון מבטא אשכנזי, ספרדי), הגייה
aussprechen; to pronounce	בטא, הגה

* השתתף השתתפות אישית רק בישיבות אחדות של הוועדה, והביע את דעותיו בכתב.

Resonanz; resonance	תְּהוֹדָה
Kesselraum, Resonanzraum	חִלְלֵי-הַתְּהוֹדָה
Schwingung; vibration	תְּנוּדָה
Schwingungszahl; number of vibrations	מִסְפַּר-הַתְּנוּדוֹת
Schall; sonority	שִׁמְעַ (הַשְׁמָעוֹת-הַקּוֹל)
Schallfülle, Schallstärke; force (of sonority)	חֹזֶק-הַשִּׁמְעַ
Klang; timbre	צִלִּיל
Klangfarbe; timbre; quality	גוֹן-הַצִּלִּיל
Geräusch; noise	הִמְלָה
Gipfel (Silben—, Akzent—); culminating point (of accent or syllable)	גֵּב, (הַטְּעָם, —הַהֶבְרָה וכו'); point (of accent or syllable)
Qualität; quality	אֵיכוֹת
Quantität; quantity	כְּמוֹת
Dauer; duration	מְשָׁךְ
Tempo (במובן: חלק זמני)	טֶמְפוֹ, זְמַנָּה (זְמַנּוֹת)
Takt (Sprech—, Atem—, etc.); tact (of speech...)	קָצֵב
Hiatus; hiatus	דְּחִיקַת-תְּנוּעוֹת (ובקיצור: דְּחִיק)
Hiatustilgung	סְלוּקַת-הַדְּחִיק

ב. כלי הדבור ופעולותיהם

Atmung; breathing (במובן כולל)	נְשִׁימָה
Atmungsorgane, Respirationsapparat; organs of breathing	כְּלֵי-נְשִׁימָה
inspiratio; Einatmung; inspiration	שְׁאִיפָה
expiratio; Ausatmung; expiration	נְשִׁיפָה
Ausatmungsstrom; breath	זָרֵם-הַנְּשִׁיפָה
larynx; Kehlkopf; larynx	גָּרוֹן
Kehlkopfverschluss; glottal stop	סְתִימַת-הַגָּרוֹן, סְקַר-הַגָּרוֹן
epiglottis; Kehlkopfdeckel	מְכַסֵּה-הַגָּרוֹן
trachea; Luftröhre; windpipe	קִנָּה
Ringknorpel; cartilago cricoidea; cricoid cartilage	חֲסוּסֵי-הַטְּבֵעַת (ולא: חֲסוּסֵי)

cartilago thyroidea; Schildknorpel (Adams- apfel); thyroid cartilage	תְּרִיס תְּרִיס	חֶסְחוּס־הֶתְרִיס, וּבְקִיצוֹר:
cartilago arythenoidea; Giesskannenknorpel, Stellknorpel; arythenoid cartilage		חֶסְחוּס־הֶקִּיתוֹן
processus vocalis; Stimmfortsatz		זִיו־הַקּוֹל
chordae vocales; Stimmbänder; vocal chords		מִיתְרֵי־הַקּוֹל
glottis (vera); Stimmritze; Bänderglottis; voice glottis		סְדָק־הַקּוֹל
glottis respiratoria; Atemritze, Knorpel- glottis; breathing glottis		סְדָק־הַנְּשִׁמָּה
falsche Stimmbänder, Taschenbänder; false vocal chords	הַמְדָּמִים	מִיתְרֵי־הַקּוֹל, מִיתְרֵי־הַקּוֹל
falsche Stimmritze; glottis spuria; false glottis		סְדָק־הַמִּיתְרֵי־הַקּוֹל
Ansatzrohr; bronchical tube		שׁוֹפָר
Kehlraum; laryngal cavity, larynx		חֻלְלֵי־הַגְּרוֹן
pharynx; Rachenraum; pharynx		לׁוּעַ
Mundhöhle, Mundraum; mouth cavity		חֻלְלֵי־הַפֶּה
Munddach; roof of mouth		גַּג־הַפֶּה, סַפּוֹן־הַפֶּה
Nasenhöhle, Nasenraum; nasal cavity		חֻלְלֵי־הָאָף
maxilla; Kiefer; jaw		לְסָת
maxilla superior; Oberkiefer; upper jaw		לְסָת עֲלִיוֹנָה
maxilla inferior; Unterkiefer; lower jaw		לְסָת תַּחְתּוֹנָה
Kieferwinkel; jaw-angle		זוֹית־הַלְסָתוֹת
Hochgaumen; roof of palate		שְׂמִי־הַחֹךְ
palatum molle; weicher Gaumen; soft palate		חֹךְ רָךְ
palatum durum; harter Gaumen; hard palate		חֹךְ קָשֶׁה
velum; Gaumensegel; velum		וִילוֹן
arcus pharyngo-palatinus; hinterer Gaumen- bogen; pharyngo-palatal arch	הַלּוּעַ וְהַחֹךְ	קֶשֶׁת־הַחֹךְ הָאַחֲרֵית (קֶשֶׁת
arcus glosso-palatinus; vorderer Gaumen- bogen; glosso-palatal arch	הַלְשׁוֹן וְהַחֹךְ	קֶשֶׁת־הַחֹךְ הַקֶּדְמִית (קֶשֶׁת
uvula; Zäpfchen; uvula		עֲנָבֵל

alveolae (alveolae dentium); alveoles	גומות-השנים
Zunge: tongue	לשון
Zungenbein; os hyoideum; tongue-bone	עצם-הלשון
Zungenfläche; blade of tongue	שטח-הלשון
Zungenrücken; ridge of tongue, dorsum	גב-הלשון
corona, Zungensaum; rim of tongue	שפת-הלשון
Zungenspitze; point of tongue	חד-הלשון
Zungenwurzel; root of tongue	שרש-הלשון
Zähne; teeth	שנים (עליונות ותחתונות)
Lippen; lips	שפתים
Lippenspalte	סדק-השפתים
Rundung der Lippen; rounding of lips	עגילת-השפתים
Spreizen (Ausdehnung) der Lippen; expanding of lips	מפשק- (פשוק) שפתים
spreizen d. Lippen (,dehnen); to expand the lips	פשק את השפתים
Vorstülpung der Lippen; protrusion of lips	קביצת-שפתים
Ruhelage, Indifferenzlage (der Sprachorgane); natural position	מצב-מנוחה
Artikulation; articulation	חתוף-הדבור
Artikulationsstelle; place of articulation	מקום-החתוף, מוצא
Artikulationsbasis; basis of articulation	בסיס-החתוף
artikulieren; to articulate	חתף (את הדבור)
artikulierter (Laut); articulated (sound)	(הגה) חתוף, - נחתף
Schnalzlaut, Saugelaut; click	(הגה) ממצמץ, - מצמוץ
Stimme; voice	קול
leise Stimme; low voice	קול נמוך
laute Stimme; loud voice	קול רם
hohe Stimme; high-pitched voice	קול גבה
tiefe Stimme; low-pitched voice	קול עמק
Stimmstärke; strength of voice	חזק-הקול
Vollstimme; full voice	קול מלא, מלא-הקול

Flüsterstimme; whisper	קול-לחישָה
flüstern	לחש
Murmelstimme (Halbstimme); murmured voice	קול) רְטִינָה, רְטֹן, מְלִמּוֹל
murmeln; to murmur	רְטֹן, מְלַמֵּל

ג. הגיים לפי מוצאם וערכם האקוסטי

Laut, Phonem; sound, phonem	הִגָּה
lautlich; phonetical	הִגְיָי, הִגְיָא (שְׁבִהֲגָה, שְׁבִהֲגָיִים)
Vokal; vowel	תְּנוּעָה
offener Vokal; open vowel	תְּנוּעָה רוֹחָה
geschlossener Vokal; closed vowel	תְּנוּעָה קְפוּצָה
heller Vokal; clear vowel (i כגון)	תְּנוּעָה בְּהִירָה
dunkler Vokal; obscure vowel (u, o כגון)	תְּנוּעָה בְּהָה
langer Vokal; long vowel	תְּנוּעָה אָרְכָה
kurzer Vokal; short vowel	תְּנוּעָה קְצָרָה
Halbvokal, konsonantischer Vokal; half-vowel	בֶּן-תְּנוּעָה
Vokalismus; vocalism	צְרוּף-תְּנוּעוֹת
Konsonant, consonant	עֲצוּר (כחֲתוּךְ הַקּוֹנְסוֹנַנְט נֶעֱצָר זֶרֶם הַאוֹיֵר)
(Laut) labialer; labial (sound)	הִגָּה) שְׁפָתִי — שְׁפָתִים
bilabialer; bilabial	דוֹ-שְׁפָתִי
labiodentaler; labiodental	שְׁפָתִי-שִׁנִּי
dentaler; dental	שִׁנִּי — שְׁנִים
interdentaler; interdental	בֵּין-שִׁנִּי
alveolaerr, supradentaler; alveolar, supradental	בֶּן-שִׁנִּי (לֹא כְסוּבֹן הָאֲנוֹסוֹטִי), גַּב שִׁנִּים הוּא מְקִים כְּנֶגֶד
	מִכַּחֲשֵׁי הַשִּׁנִּים, שֶׁהִלְשׁוֹן נוֹגַעַת בּוֹ בְּכִסּוּי מִסְךְ וכו'.
palataler; palatal	חֲפִי-הַחֹהַ
präpalataler; prepalatal	חֲקִי-קֶדְמִי

postpalataler; postpalatal	חֲפִי-אַחֲרִי
kakuminaler, celebraler; cacuminal, celebral	שְׁמִי-חֲפִי, רוֹם-חֲפִי
koronaler; coronal	שֶׁפֶת-לְשׁוֹנִי
(Laut) dorsaler; dorsal (sound)	הֶגְהָה) גִּב-לְשׁוֹנִי
laryngaler, gutturaler; laryngal, guttural	גְּרוֹנִי
lateral; lateral	צָדִי
velarer (prae , post-), velar (pre-, post-)	וִילוֹנִי (-קֶדְמִי, -אַחֲרִי)
uvularer; uvular	עֲנָבְלִי
glottaler; glottal	סֶדְקִי
nasaler; nasal	אִפִּי
pharyngaler; pharyngal	לוֹעִי
Verschlusslaut;	סוּתָם
explosiver; explosive	פּוֹצֵץ (כְּגוֹן, בֵּי, פִּי, גִּי, קֹבִי)
implosiver; implosive	בֶּרֶץ-פְּצוּץ
<p>(המונח הזה חל על אותם הגיים שנמנו בקודם אלא שבשעת הנייחם נסתם מוצאם ולא נפתח עוד. ביחוד בצירופים כגון גרמנית Akten - לפי כטסאם של רבים—נסתם מוצא ה-k ובלוי פתיחתו עובר ההיגה להגיית ההגה t).</p>	
Momentanlaut; momental	רְגִיעִי
Dauerlaut, durativer; durative	מְשֻׁדָּךְ
Geräuschlaut; noise-sound	הֶמְלִי
Sonorlaut (l m n r); sonorous sound	צוּלָל
frikativer, spirant, Reibelaut, Engellaut; fricative, spirant	חֹכֵךְ
(כְּגוֹן כִּי רִפּוּיָהּ, בְּגֵרְמָנִית : ch).	
affrikativer; affricata	מְחֻכָּךְ
<p>(מזיגה של הגה סוּתָם עם הגה חוֹכֵךְ שוֹחֵף הַמוֹצֵא, כְּגוֹן צִדִּי (ת+ס) בטסאם של האשכנזים).</p>	
sibilant, Zischlaut; sibilant	שׁוֹרֵק
assibilierter; assibilant	מְשֻׁרֵק
emphatischer; emphatic	מוֹדָד
stimmhafter; voiced, media	צְלִילִי
stimmloser; unvoiced, voiceless, tenuis	אָטוּם

aspirierter Laut, Zitterlaut; trilled	רועד
(Laut) aspirata; aspirata	הגה (מגשף)
gehauchter; blowed	גשוף
gelispelter; lisped	משגשג
gemurmelter; murmuted	רוטן, ממלמל

ד. תורת הצרופים.

Lautverbindung; combination of sound	צרוף-הגיים, הגאים
Einsatz; beginning	אפתחת
fester Einsatz; check glottid, glottal catch	אפתחת חזקה
leiser Einsatz; clear glottid, clear begenning	אפתחת קלה
gehauchter Einsatz; gradual glottid	אפתחת גשופה
Absatz; pause, stop	אפסקת
Gleitlaut, Übergangslaut; glid	הגה-מעבר
Diphthong; diphtong	דו-תנועה
steigender Diphtong; rising, ascending diphtong	דו-תנועה עולה
fallender Diphtong; falling, descending diphtong	דו-תנועה יורדת
schwebender Diphtong; suspended, level diphtong	דו-תנועה שקולה
Triphthong; triphthong	תלת-תנועה
labialisieren; to labialise	שפתת
Labialisierung; labialisation	שפתות
palatalisieren, mouillieren; to palatalise	חנכף
Palatalisierung; palatalisation	חנכוף
pharyngalisieren; to pharyngise	לצלע
Pharyngalisierung; pharyngisation	לעלוע
nasalieren; näseln; to nasalise	אנפף
Nasalierung; nasalisation	אנפוף
velarisieren; to velarise	ולן
Velarisierung; velarisation	ולון

laryngalisieren; to laryngise	גָּרַן
Laryngalisierung; laryngisation	גָּרוּן
Reduction; reduction	צְמָצוּם
b) Silbenbildung; formation of syllables	תְּצוּרַת-הֶבְרֹת
Silbe; syllable	הֶבְרָה
zweigipflige Silbe; syllable with two culmination points	הֶבְרַת-גְּבִימִים
Drucksilbe; stressed syllable	הֶבְרַת-לְחָץ
silbisch; syllabic	הֶבְרָתִי
silbig; syllabic (mono-,dy-,etc)	בְּנוֹ-הֶבְרָה (כּו הַכְּרָה אַחַת וְכוּ"כ)
Silbenglieder; members of syllable	אֲבֵרֵי-הֶבְרָה
Silbengrenze; limit of syllable	גְּבול-הֶבְרָה
Silbengruppe; group of syllables	קְבֻצַּת-הֶבְרֹת
Silbenträger; bearer of syllable	נוֹשֵׂא-הֶבְרָה (עֲצוּר הַסּוּחָה אֶת הַהֶבְרָה)
Anschluß; connection	רְצִיפָה
fester Anschluß; firm connection	רְצִיפָה דְּבִקָּה
loser Anschluß; lose connection	רְצִיפָה רוּחָה
Gemination; gemination, reduplication	הַכְּפָלָה
Anlaut; initial sound	הֶגְה רִישִׁי
im Anlaut	בְּרִישִׁי
Inlaut; medial sound	הֶגְה מְצַעִי
im Inlaut	בְּמְצַעִי
Auslaut; final sound	הֶגְה סִיפִי
im Auslaut	בְּסִיפִי
Akzent; accent	טַעַם
Akzentzeichen; accent sign	סִימַן-הַטַּעַם, וּבְקִיצוֹר: טַעַם
zweigipfliger Akzent; accent with two culminating points	טַעַם-גְּבִימִים
schwebender Akzent; suspended, level accent	טַעַם מְרַחֵף
Silbenakzent; syllabic accent	טַעַם-הֶבְרָה

Wortakzent; word-accent	טעם-מלה
Satzakzent; accent of phrase	טעם-משפט
freier Akzent; free accent	טעם חפשי
gebundener Akzent	טעם קבוע
psychologischer Akzent; psychological accent	טעם פסיכולוגי
physiologischer Akzent; physiological accent	טעם פיסיולוגי
traditioneller Akzent; traditional accent	טעם מסורתי
rhythmischer Akzent; rhythmic accent	טעם מקצבי
Einheitsakzent; group accent	טעם קבוצי
(טעם הנורם להצטרפות מלים אחדות ליחידה אחת, או הנגרם על ידה).	
Ton (melodischer Akzent); tone (melodic accent)	נגון
Ton (einzelner); tone (single)	נגינה
fallender Ton; falling, descending tone	נגינה יורדת
steigender Ton; rising, ascending tone	נגינה עולה
Tonhöhe; pitch	גבה-נגינה
Intonation; intonation (צרוף ההטעמות יחד)	הנגנה
Druck (expiratorischer Akzent); stress (expirating accent)	לחץ
Druckstärke; strength of stress	חוק-הלחץ
Emphase; emphasis	נחץ
Dehnung; lengthening	הארכה
Proklisis; proclisis	רדיפה
(צרוף של שתי מלים שהראשונה מהן נשענת על חברתה—בעלת הטעם, שתיהן הן מבחינת-ההגוי מלה אחת)	
proklitisch; proclitic	מלה רודפת
Enklisis; enclisis	עדיפה
(עיון מה שנאמר לגבי Proklisis אלא כאן המלה נסולת—הטעם היא ה שניה.)	
enklitisch; enclitic	מלה עודפת

ה. חלופי הגיים ושונות

Lautwechsel; change of sounds	חלופי-הגיים, הֶגְאָיִם (כגון עברית: אלמנת, ארמית: ארמלתא);
spontaner Lautwechsel; spontaneous change of sounds	חלופי חֶפְשִׁי
bedingter Lautwechsel; conditioned change of sounds	חלופי מְתֻנָּה
Lautwandel; sound mutation	הַשְׁתַּנּוּת-הֶגְיִים, — הֶגְאָיִם
Lautverschiebung; sound—shifting	עֲתִיקַת-הֶגְיִים, — הֶגְאָיִם
(חלופי שיטחתי, הסטורי, כגון עברית: שְׁלֶשֶׁה > ערבית: لَيْلَة < ארמית: תְּלָתָא;)	
d. Laut verschiebt sich von... zu...; the sound shifts from... to	הֶגְהָה נֶעְתָּק מִן... אֶל...
Lautsubstitution; substitution of sounds	הֶמְרַת-הֶגְיִים-הֶגְאָיִם
Lautgesetz; phonetic law	חֻק הֶגְיִי, הֶגְאָיִ
Antizipation, Vorausnahme, Vorwegnahme; anticipation	מְקֻדָּם
Assimilation; assimilation	הַדְּמוּת
progressive Assimilation; progressive assimilation	הַדְּמוּת קְדוּמִנִּית, — לְשִׁלְפָנָיו
regressive Assimilation; regressive assimilation	הַדְּמוּת אַחֲרִינִית, — לְשִׁאחֲרָיו
totale Assimilation; total assimilation	הַדְּמוּת גְּמוּרָה
partielle Assimilation; partial assimilation	הַדְּמוּת חֶלְקִית
reziproke Assimilation; reciprocal assimilation	הַדְּמוּת הֶדְדִית, גּוּמְלִין
Assimilation in Kontaktstellung; assimilation of two sounds immediately following one another	הַדְּמוּת בְּמִצֵּעַ
Assimilation in Fernstellung; assimilation of two sounds separated from one another	הַדְּמוּת בְּמִפְרָד
Dissimilation; dissimilation	שְׂמוּס ¹

1) המלה נגזרת מן "שֶׁשׁ" שיש מבטאים אותה בשני שמאלית שמש, מפני הקשי לבטא פעמים ש"ן בזה אחר זה וזאת היא תוסעת הפוכה מן הדמות.

Umlaut; vowel-mutation	תאום הגי'ים, הג'אים
Ablaut; ablaut, vowel-gradation (change of radical vowels in verbs)	וסות הגי'ים, הג'אים
Haplologie; haplology (בסוי הברה אחת במקום שתי הברות דומות זליז)	דו־חד
Synkope; syncope	הקלעת־תנועה
Apokope; apocope	הקטעה
kontrahieren; to contract	פוז
Kontraktion; contraction	פוז, התפוצות
Metathesis; metathesis	סרוס
